

Živa Vidmar

Esej o zgodovini žensk

(Dokončano prve dni 2023.)

Da je bila v davnini lovsko-nabiralniška družba že vsi vemo, nihče pa ni pomislil, da je že ime zaznamovano z moško samovečvrednostjo. Sodobne raziskave nam izpričujejo, da je bilo od 70–90% hrane nabiralniškega izvora, 30–10% pa iz lova. V nabiralništvo so sodile tudi živalske beljakovine, lov ni bil izključno moško opravilo, pri lovu na veliko divjad je sodelovalo celotno človeško krdelo. Posledica tega je bila prva civilizacija: da so lahko ujeli velike živali, kot je mamut so morali imeti mreže, sodelovalo pa je celo človeško krdelo. Da so lahko prinesle ženske domov plodove, so morale splesti košare, če so hotele prinesiti vodo, so sešile mehove. Ko je človek obvladal ogenj, je bilo potrebno narediti posodo za kuhanje. Človeško krdelo, ki je imelo dolgo nedorasle otroke, je hrano nosilo domov, da ni bil nihče lačen. Spolna razlika ni bila vidna, ker so se vsi enako prehranjevali. Ker so bile ženske nabiralke, so obvladale in poznale tudi zeliščno medicino. Današnje raziskave pradednih jamskih slikarjev marsikje potrjujejo, da so jih narisale ženske.

Od nekdanj je bila tudi genetska podlaga na ženski strani: ženski spol je primaren. Ženski rod je vztrajnejši v nagonu preživetja sebe in svojih otrok. Vzgoja in skrb za otroke je bila ženska stvar, od tod zaničevalni vzdevek matriarhat. Pred več kot 50.000 leti je bila povprečna življenjska doba dvajset let, ko pa se je življenjska doba podaljšala, se je pojavil višek nerodovitnih žensk, ki so lahko prevzele skrb za vse nebogljene. Prav ta skrb za druge je privzdignila človeka nad povprečne živali. Ženska je bila v skrivnostni povezavi z Luno. Pogoji za preživetje so bili trdi, torej si ni smel nihče prilaščati nekih privilegijev. Ker ni bila znana moška udeležba pri spočetju, je bila dodeljena ženski posebnosti in magičnosti, ampak ta posebnost in magičnost ni vsebovala sle po oblasti, kot nekateri znanstveniki še danes razumejo matriarhat in ga ne dojemajo kot pripadnost materi. Iz živalskega sveta imamo podobno primero v slonjem krdelu, ki ga zmeraj vodi matriarhinja. Ta magičnost je rodila od okoli petindvajset do nekako deset tisoč let pred našim štetjem čaščenje ženske plodnosti v obliki bohotnih žensk, Vener. Moški raziskovalci z 19. in začetka 20. stoletja so jih definirali kot »Velike matere brez moža«. Pred deset tisoč leti se začnejo pojavljati templji posvečeni Boginji. Çatal Hüyük (v Turčiji), najstarejše odkrito urbano naselje je imelo štirideset takih templjev. Od 6. tisočletja pr. n. š. se začnejo ob Boginji pojavljati falusi, moški bogovi pridobivajo na moči od 4. tisočletja pa se že vpeljuje prevlada moškega boga nad žensko boginjo. Zadnji poskus izenačitve ženskega in moškega božjega principa najdemo v

Egiptu pod Ehnatonom IV (14. st. pr. n. š.). Monoboštvo Sonca je utelešeno tako v Ehnatonu kot v njegovi ženi Nefreteti/Nefertiti, oba sta nedeljiv božji par. Ta princip je v že dobro nastajajoči moškosrediščni civilizaciji obsojen na neuspeh. Sto let kasneje Mojzes odpelje Izraelce iz Egipta in sklene na Sinaju zavezo z edinim bogom brez ženskega principa.

Seveda govorim predvsem o sredozemskem bazenu, ki mi je bolj znan. Podsaharsko Afriko, Ameriko in Avstralijo moram iz te pripovedi izključiti, ker se z njimi nisem ukvarjala. Ne smem pa pozabiti na evrazijsko svilno pot, ki je prinesla v Evropo proso in svilo, kasneje pa še papir, smodnik, pa tudi kugo. Torej imamo na drugi strani te poti Kitajsko.

Iz prehoda iz kamene dobe v današnjo, ki ima seveda celo vrsto stopnic, ne smemo pozabiti na velike klimatske spremembe. Po ledeni dobi pred 12 tisoč leti se je vreme toliko ustalilo, da so se začeli ljudje lahko stalno naseljevati na enem mestu, s tem pa so povzročili prvo tehnološko revolucijo, ki je ljudi prisilila na bivanje na enem kraju in spremenila civilizacijo iz nomadsko-lovsko-nabiralniške v živinorejsko-poljedelsko.

Ob začetku živinoreje, predvsem v Mali Aziji, je moški odkril svojo vlogo pri reprodukciji. Ker v človeški reprodukciji ni bila vidna vloga ženske, je s poljedelstvom bila ženska izenačena z njivo in je izgubila svoj božanski pomen. V religiji se začne destrukcija ženskega božanstva z obrednim umorom (v Mezopotamiji Marduk ubije Tiamat), z izgonom (Lilit, prvo žensko ob Adamu po Talmudu je Jehova pregnal k Rdečemu morju, kjer se peča z demoni in rojeva pošasti) ter degradacijo (Eva je narejena le iz rebra).

Vse religije odsevajo kulturno okolje, v katerem so nastale: bogovi vojne in krvi so produkt militantnih družb, poljedelske kulture častijo bogove plodnosti, bogovi patriarhalnih družb so moški, monoteizem izvira iz družb z izrazito hierarhijo in z zavestjo o več vrednosti. Politeizem se ohranja v družbah z dominantnim vladajočim razredom (Grčija, Rim), čaščenje prednikov oz. posmrtnega življenja sodi v družbe, kjer je bistvena družbena institucija družina, reinkarnacija pa v družbe, kjer so v majhnih vaških komunah posamezniki podvrženi hudi interakciji. Majhne vaške skupnosti spominjajo na pračloveško družbeno obliko krdela. Take vaške skupnosti so se ohranile najdlje v Ameriki (Amazonija, S. Amerika), v Podsaharski Afriki in Avstraliji. Danes je krščanstvo po obliki monoteistično, patriarhalno (bog je moški) in verjame v posmrtno življenje. Pri tem pa se nikjer ne odsevajo mišljenja žensk.

Ob začetku živinoreje, predvsem v Mali Aziji, je moški odkril svojo vlogo pri reprodukciji. Ženska je človeka civilizirala, moški pa je začel pisati zgodovino in si jo prilaščati. Na prehodu v patriarhalno-poljedelsko suženjsko družbo ženskam nihče ni rekel, da so fizično

šibke, čustveno nestabilne ali intelektualno nezadostne, bile pa so matere, trgovke, kmetice, bojevnice, vse tisto kot moški. Ampak s spremenjenim načinom prehranjevanja, se je tudi spremenil položaj žensk. Ženske so postale nepotreben višek prehranske verige, hkrati pa zelo potreben faktor človeške reprodukcije. Odkrita stara grobišča izpričujejo, da so od takrat postale ženske tudi manj hranjene z beljakovinami, ki so bile namenjene predvsem bojevnikom. Tedaj je nastal ženski šibkejši spol tudi po fizionomiji.

S presežki hrane, z obvladovanjem tehnologije hranjenja mesa ter s stalno naselitvijo na žitorodne kraje se organizirano življenje popolnoma spremeni. Ženska rojeva in kuha zaprta v hiši, moški svobodno diha in seje na »svojem« polju. Ker človeštvo spozna moško vlogo pri spočetju, se moškim zdi tako pomembno odkritje, da postane bog Stvarnik življenja, stvarnik vsega, začetnik življenja. Bog zamenja spol. Ne le to. Moški postane center nadaljevanja svojega rodu na posesti, ki jo je zavojeval ali podedoval in si to vlogo kar naprej prilagaja na vse načine. Visok katoliški funkcionar pater dr. Edvard Kovač, je odgovoril na vprašanje o vlogi žensk v Rimskokatoliški cerkvi z aksiomom: »Od kamene dobe naprej je daritve opravljali moški!«, nato pa ta aksiom razložil: »Če bi bilo duhovništvo samó predsedovanje nekemu srečanju, ne bi bilo za ženske nobenih ovir, saj navsezadnje lahko državo vodi ženska. Ker pa vsebuje tudi duhovno mistično razsežnost z daritvijo, se antropologi vprašujejo, ali ne gre tukaj za neko naravno danost.«

Ne naravna danost, ravnanje patriarhalnega gospodarja je bilo odvisno od njegovega temperamenta, mere strpnosti, izobrazbe ter splošnih vzorcev obnašanja v okolju, vendar je vsem poljedelskim patriarhalcem skupna lastnost grabežljivost, če pa je ta grabežljivost kako ovirana, potem se razvije agresivnost in uničevanje tujega ali drugačnega. Vse tedanje civilizacije dokazujejo moškosrediščno orientacijo, ženske so popolnoma zanemarljive. Da, grško-rimska patriarhalnost je uničila Etruščane, Kelte (Galce), Ilire. Moški so začeli ob preštevanju pridelka in trgovine zapisovati svoja junaška dejanja in podvige, kar nam kažejo najstarejši epi: Ep o Gilgamešu, Mahabharata, Ramajana, Ilijada. Ljubezen med moškima je večvredna kot ljubezen do ženske, kar potrjujeta para Gilgameš–Engidu, Ahil–Patroklej. Ženske so na nek način šibke, nesamostojne, če pa so bolj samozavestne, so ali tujke (Medeja, celo čarovnica) ali ne spoštujejo moških zakonov (Antigona, Fedra).

To je vse, kar bi se dalo reči o tej posebni naravni danosti: duhovna mistična razsežnost ima zvezo samo s koncem kamene dobe, nima pa popolnoma nič skupnega z naravno danostjo. Kajti, od konca kamene dobe se začne nov človeški način preživetja: iz nabiralsko-lovskih človeških praskupnosti se začne organizirati poljedelsko-živinorejska civilizacija. Začne se delitev dela. Ženska ima umazano in sanitarno delo doma. Moški si prizadeva dobiti čimveč

zemlje, čimveč delovne sile za to zemljo, zato si začne grabežljivo prilaščati tujo zemljo in druge ljudi, ženska postane njegova lastnina, ki jo obravnava kot svojo zemljo, obe oplodi s semeni. Nastal je poljedelski patriarhalec, ki je dal svojemu stvarniku enako vlogo in enak spol, žensko degradiral v nečisto manjvredno bitje, ki pa je nujno zlo za rojevanje še več delovne sile in za rojevanje še več moških bitij za pridobivanje še več zemlje. Vsi patriarhalni bogovi so žensko pregnali iz templjev: Jehova jo je razglasil za nečisto bitje in določil duhovnike za daritev, Bog jo je razglasil za bitje, ki je vir izvirnega greha, Alah pa je razglasil, da ga moški lahko časti z duhom, ženska pa samo s telesom v spolnem odnosu. Moški postane prav tako stvarnik: mir, razvoj, skrb za druge, priznavanje nosilne ženske reproduktivne funkcije, ki ju simbolizirata Zemlja in Luna, ter enakopravne odnose med spoloma zamenjajo duhovniki, vojaki, zakoni, princip žgočega Sonca, duh postane primarna energija, ki mora obvladovati materijo (Zemljo). Boginja je odstavljena.

Biblija nam to stanje ilustrira z božjo zapovedjo: ne želi si žene svojega bližnjega (je njegova lastnina, želi si nevezano žensko). Če poznajo prvotni kristjani čaščenje očeta, matere in sina, zamenjajo mater v sv. duha v 2. st., ko še stojijo templji Veliki materi, toda v 5. st. te templje krščanski vladarji zaprejo in uničijo, Hipatijo, poslednjo grško-helenistično znanstvenico, v Aleksandriji 415 oluščijo pri živem telesu kristjani s školjkami, 430 pa umre veliki ideolog krščanstva sv. Avguštín.

S sv. Avguštínom je bil prevzem patriarhalne oblasti zaključen. V zahodno kulturo je vcepil dva principa, za katerega plačujemo davek ne le mi, ampak ga bodo še nekaj rodov za nami. Princip krščanske askeze je povzdignil v čaščenje neplodnosti. V Aziji ima askeza popolnoma drugačno funkcijo: hranjenje najboljših življenjskih sokov za potomstvo. Drugi princip pa je absolutna psihofizična podrejenost ženske moškemu: v Bibliji zamenja apostolinja Justina spol, izvede se aleksandrijska redakcija Biblije, Marija je degradirana le v bogorodico, v Rimskokatoliški cerkvi so ji odvzete vse biološke funkcije in je spremenjena v nerazpoznavno bitje brez spolnega predznaka (Jezusovi bratje in sestre se spremenijo v bratrance in sestrične, Marija postane samo nedotaknjena formalna Jožefova žena, Marija postane božja dekla itd.). Z zmago božje trojnosti se dokončno ustoliči Veliki oče. Začne se moški boj ne le za popolno osvojitve telesa žensk in otrok, ampak tudi za nadzor, obvladovanje duha drugih, drugačnih.

S povedanim se nekako zaključi dokončen prevzem moške oblasti, scenarij naprej nam je znan: na zasebnem področju kompleksen nadzor življenja (prisilne patriarhalne poroke ne le žensk, ampak tudi deklic ipd.); vzpostavitev hierarhičnih odnosov v vojski, duhovščini in zakonodaji; na odnosu do drugačnosti pa netoleranca (verske vojne); nadzorovanje

reprodukcije (sežig 20. milijonov čarovnic od 12. do 18. st., ki so skrbele za zeliščno medicino, za rojstva, kontracepcijo, abortuse in odstranjevanje za normalno življenje nesposobnih novorojenčkov), iztrebljanje drugačnosti, herezije; začetek kolonij; imperializem; vrh v 20. st. v fašizmu, nacizmu, stalinizmu ... ter konec koncev anahronistični relikviji v ohranjeni cerkveni hierarhiji Rimskokatoliške cerkve.

Vsi vemo, da je v četrtem stoletju v Evropi prevladalo krščanstvo. Rada bi razložila, kaj je za nas, ženske, to pomenilo. Pomenilo je predvsem to, da je duh-moški premagal snov-žensko, pomenilo je tudi to, da je življenje dokončno vzel v svoje roke moški, ki je začel razpolagati in upravljati z zemljo, ženskami in otroki. Od Medeje naprej je bila usoda otrok v rokah patra familije: imel je najmanj tri sinove, da so mu delali in se bojevali zanj, in eno hčer, da jo je zamenjal za nevesto sebi ali najstarejšemu sinu. V Šparti so odvečne hčerke zmetali v Tartar. Sužnjelastniški sistem v rimskem imperiju zmanjša število otrok v lastniški družini in pri sužnjih. Sužnjem niso dovoljevali razmnoževanja, sužnjelastniki pa so zmanjševali število lastnih otrok poleg kontracepcije tudi z ubojem otroka. Pri tem je bilo seveda pomembno, katera duhovnomoška struja je bila zmagovita v odnosu do otrok in reprodukcije: če je bila manihejska, potem se otrok ni smelo spočeti; če je bila judovska, potem je bil umor otroka po bogu prepovedan. Z razpadom rimskega imperija se ustavi dotok uvoženih sužnjev, sveti Avguštin, ki je bil sprva manihejec, pa se spreobrne v krščanstvo in postavi temelje izvirnega greha na spolnost in rojevanje otrok. Če je nastanek poljedelsko patriarhalnega sistema pomenil najprej, da so ženske zaprli v hiše, potem je pomenil korak naprej, da je žensko in otroke patriarhalec dokončno polastnil, bili so njegova last kot hiša in zemlja.

Ravno v četrtem stoletju je v Evropi število prebivalstva strahovito padlo: predvideva se, da je od leta 200 padlo s 6,5 milijona na 5 milijonov, nato še nižje. Prvi ukrep je seveda bila prebivalstvena politika in, ker je krščanstvo nekako takrat prevzelo politiko v svoje roke, je najprej prepovedalo uboj otroka, sveti Avguštin pa je šel še dlje. V krščanstvo je vpeljal temeljno dogmo o izvirnem grehu, ki je vkoreninjen v spolnosti, boju proti kontracepciji in zaničevanju snovnega principa žensk. Antično vedenje o kontracepciji je bilo relativno visoko, višje kot je bilo v začetku 20. stoletja. Po razpadu rimskega imperija se skozi srednji vek število prebivalstva povečuje, zato ni bilo potrebno vpeljevati nobenih posebnih drastičnih ukrepov. Od leta 700 do leta 1300 število prebivalstva v Evropi naraslo s 27 milijonov na 75 milijonov, toda že takoj pade zaradi klimatskih sprememb, prehranske krize in epidemij kuge na 32 milijonov. In spet je pomembna demografska politika. Najprej se pojavi veliki katoliški ideolog, ki naznači, kje je vir zla, nato pa se organizirajo bojevniki proti zlu. Tomaž Akvinski je utemeljitelj politike sežiganja čarovnic, izpeljal pa jo je najprej na teoretičnem nivoju papež Inocenc VIII. v Čarovniški buli leta 1484, nato pa je poslal na teren

inkvizitorja dominikanca Jakoba Sprengerja in Heinricha Institorisa, oba kasnejša avtorja Kladivo čarovnic iz leta 1487.

Skratka, demografsko politiko so prevzeli v svoje roke celibatistični kleriki. In so jo morali, saj je bilo v rokah Cerve 80 odstotkov veleposesti, ki je potrebovala delovno silo. Nosilci poljedelsko patriarhalne civilizacije so se zavedali, da če si hočejo vse ljudi dokončno podrediti, potem morajo najprej iztrebiti modre ženske, ki so bile in babice in zdravnice. Temeljna iztrebljevalna politika je obsegala sedem točk. Prva. Spremeniti spolno radost v nečistovanje in prešuštvovanje, da postane skozi to splošna krivda in lahko postane nadzorovana od klerikov. Drugič. Izkoreniniti snovi, ki moškim preprečijo plodnost. Tretjič. Izkoreniniti kastracijo in sterilizacijo (kastiranci se ne smejo poročiti). Četrtrič. Izkoreniniti vse oblike spolnega življenja, ki izključujejo plodno žensko (nevaginalno občevanje, občevanje z živalmi, homoseksualnost ipd.). Petič. Popolnoma izkoreniniti vsakršno kontracepcijo. Šestič. Popolnoma izkoreniniti splav. Sedmič. Popolnoma izkoreniniti uboj otroka, celo več, otrok postane več vreden kot ženska. Grmade so zagorele. Samo v Kölnu je bilo med sežganimi ženskami v letih 1627–30 ena tretjina babic. Nekateri izračuni kažejo, da je od 12. do 18. stoletja zgorelo več kot 6 milijonov ljudi (celo 20. milijonov!).

Posledice so bile strahotne. Izkoreninili so tisočletno vedenje o nadzoru rojevanja. Današnje raziskave plemenskih kultur kažejo, da ženske v povprečju prej niso rodile več kot 3–5 otrok, zdaj pa so postale rojevalni stroji. Če se spomnimo na primer Valvasorjeve družine, potem vidimo, da je imel Vajkard triindvajset bratov in sestra (7 + 17, sam je bil dvanajsti druge matere). Po iztrebljenju modrih žensk so k porodu pristopili moški, ki so prisilili ženske v nenaravni ležeči položaj, dali prednost otrokovemu življenju pred materinim in konec koncev zanesli sepso k porodnicam (Henrik VII je ob porodu edinega sina z zdravnikmi prinesel porodnici sepso, da je po porodu umrla). Razširjati so se začele tudi spolne bolezni, na primer sifilis. Povečalo se je število otrok v sirotišnicah, povečalo se je število nepreskrbljenih otrok, otrok, ki so v svoji nevednosti spravljali na svet spet množice nepreskrbljenih otrok. V Evropi tako naraste število ljudi iz leta 1400 s 45 milijonov do leta 1800 na 187 milijonov. Skratka, z iztrebljenjem čarovnic moški prevzamejo še zadnje mesto odločanja v svoje roke in to odločanje začnejo razširjati po vsem svetu.

Ampak kljub temu se nekaj začenja spreminjati. Namreč kleriki, nosilci poljedelsko patriarhalne civilizacije niso več popolnoma monolitni in uniformirani v svojem obvladovanju ljudi. En od najpomembnejših vzrokov je nastanek mest in urbane civilizacije. Spet se na osnovi vsakodnevnega življenja pojavi najprej nosilec nove ideologije, Martin Luther. Zaostri svoj odnos do poljedelsko patriarhalne civilizacije s tem, da ne stopi na stran kmetov, temveč

mest, ter da nastopi proti vrhovnemu predstavniku te civilizacije – papežu. Omehča se v odnosu do izvirnega greha, ki ga ne nalaga samo ženskam, celo poroči se in ima otroke. Za njim pride razsvetljenstvo, ki začne smejeje delati ločnico med univerzalnim klerikalnim vladanjem in posvetnim državnim, in pripelje do ameriške demokracije, francoske revolucije in skokovitega razvoja znanosti. Tudi na Slovenskem imamo v letu 1849 konec podložništva, ki je še zadnji statusni znak poljedelsko patriarhalne civilizacije. Dvajseto stoletje je sploh boj med starim poljedelskim patriarhatom, ki se skriva pod raznimi izmi od nacionalizma, kolonializma, imperializma do nacifašizma in totalitarnih režimov ali mednarodnih organizacij, ki hočejo obvladovati ljudi za vsako ceno. Zakaj imamo tako strašne poboje prav v 20. stoletju? V imenu drugačne razporeditve svetovne oblasti ali v imenu nacionalnih čistosti ali v imenu obračuna podeželja z mesti. In spet nosijo največje breme ženske. V Romuniji je bil prepovedan splav v imenu razreda, na Poljskem v imenu svetosti življenja, v Srbiji zaradi izumiranja nacije. Če žensk niso pobijali s puškami in bombami, so jih posiljevali, da so jim ubili notranjost in občutek za človečnost, pa najsibodi je to bilo na Kitajskem, Filipinih, v Kuvajtu ali Bosni.

Toda nova dogovorno-urbana civilizacija vseeno postopoma zmaguje. Res je, da je edina temeljna ženska pravica pridobljena v 20. stoletju, volilna pravica. Še bolj res pa je, da je to v resnici velikanski civilizacijski korak, ki ga je naredilo človeštvo. Na Slovenskem smo ga naredili že leta 1943, ko so bile izvoljene poslanke v kočevski zbor. Ampak stari Kajn se ne da, še brca.

Kakor je nosil v sebi t.i. matriarhat temelje bodočega patriarhata, nosi v sebi patriarhat zametke bodoče spolne egalitarnosti. Lahko bi se zgodilo pred renesanso, pa se ni. V 13. st. so bile podnebne spremembe tako hude, da je v Evropi prišlo s pomočjo kuge do zmanjšanja prebivalstva z 72 na 35 milijonov.

Tedaj so mesta zapustila funkcijo služnosti podeželja, postala so urbana, neodvisna okolja. V teh okoljih je moški moral biti strpen, prijazen, nenapadalen in dogovoren, če je hotel preživeti. Reformacija odpravi male in smrtne grehe, geslo »delaj in moli« se spremeni v »z delom moliš« ipd. Od 17. st. se začne razmišljanje, da država vendarle ni povečana družina. Konec 18. st. izbruhnejo meščanske revolucije, predvsem francoska, ki vsebujejo tudi ženska razmišljanja o ženski državljanski sodeljevi; 19. st. je boj žensk za delo, šolanje, razpolaganje s podedovanjem, konec stoletja prinese prve zakonske razveze. 20. st. je boj za enakopravnost spolov, za enake možnosti, za enako plačilo, za volilno pravico, za razpolaganje žensk s svojim telesom...

Ampak patriarhat še zmeraj obvladuje svet, predvsem zato, ker je bogat. In ker je bogat in na oblasti, ščiti svoje elite in svoj moškosrediščni svet, ki je vgrajen v vse človekove pore od statistik, izobraževanja, plačila po spolu, omejevanja ženskih človekovih pravic itd. itd.. In to včasih celo povsem podzavestno. Ko sem prebrala Hararijevo Sapiens. Kratka zgodovina človeštva sem bila presenečena, kako ima ta izraelski zgodovinar več empatije skozi zgodovino do živali na farmah kot do žensk!

Za Simone de Beauvoir, ki je v svetovno zgodovino vpeljala 1949. pojem *drugi spol*, smo 2019. dobile prav tako prelomno knjigo Caroline Criado Perez *Nevidne*, ki je nadgradnja prve knjige. S tisoči preverjenih podatkov o svetu, ki ga namerno ali nenamerno po moški meri oblikujejo ravno sodobni podatki, zbrani tako, da je v središče postavljen moški spol, ženski pa ostaja spregledan, postranski, atipičen, odvečen, neprimeren, neveljaven, izključen element, je zajedla v srž patriarhata. V svetu razvoja digitalnega tehnološkega napredka ima svet nov kontekst: »... v katerem ženske še naprej ostajajo 'Drugi'. In ta kontekst je svet, ki se vse bolj opira na podatke ter je v njihovih krempljih. Pomembne podatke. Iz teh se zatem prek Pomembnih algoritmov ob uporabi Pomembnih računalnikov skotijo Pomembne resnice. Toda kadar so vaši pomembni podatki popačeni zaradi pomembnih zamolčanih dejstev, so resnice, ki jih pridobite, v najboljšem primeru polovične resnice.«

V stopetdesetih letih, od francoske revolucije naprej, je človeštvo naredilo velik korak v smeri enakih človekovih pravic, ki je povečala demokratične odnose med ljudmi. Črnci so v ZDA najprej prenehali biti sužnji v 19. st., potem pa šele v 60. letih prejšnjega stoletja, čeprav se ZDA tako kitijo s svojo demokracijo, dobili volilno pravico. Ženske v Evropi šele po 8. marcu 2017 v Rusiji. Patriarhalni obroč se zlasti v Evropi od tedaj krha. Človeštvo se je tega zelo zavedalo, zato so ZN sklicali 4. svetovno žensko konferenco, ki ji je prisostvovalo čez 34. tisoč žensk z vsega sveta. Dale so to sporočilo: »Pripada nam pol Zemlje, pol neba – in pol moči!«

O tej moči je pred 140. leti spregovorila in jo zahtevala Olympe de Gouges:

Deklaracija ženskih in državljanskih pravic, 1791

1. *Ženska je rojena svobodna in je po pravicah enaka moškemu. [...]*
2. *Cilj vsakega političnega združevanja je ohranjanje naravnih in neodtujljivih pravic žensk in moških. To so pravica do svobode, lastnine, varnosti pred zatiranjem ter upora proti zatiranju.*
3. *Načelo vsake suverenosti izvira iz naroda, ki ni nič drugega kot zveza žensk in moških.*

4. [...] Uveljavljanje naravnih pravic ženske je omejeno edino s tiranijo moškega, ki jim nasprotuje.
5. Zakoni narave in razuma prepovedujejo vsa dejanja, ki so škodljiva za družbo. [...]
6. Zakon mora biti izraz splošne volje: vsi državljani, ženske in moški, morajo biti ob njegovem oblikovanju soglasni. Vsi državljani, ki so v očeh zakona enaki, morajo biti enako upravičeni do vseh časti, položajev in namestitev [...], pri čemer so edino merilo razlikovanja njihove odlike in nadarjenost.
7. [...] Ženske spoštujejo zahteve zakona enako kakor moški.
8. Nihče ne more biti kaznovan po zakonu, ki ne velja že pred zločinom in ki velja samo za ženske.
9. Vsaka ženska, za katero se pokaže, da je kriva, mora biti obravnavana z vso strogostjo zakona.
10. Nihče ne sme biti preganjan zaradi svojega osnovnega prepričanja. Ženska ima pravico, da se povzpne na usmrtilveni oder; enako mora imeti pravico, da se povzpne na govorniški oder.
11. [...] Vsaka državljanka lahko svobodno reče »jaz sem mati tvojega otroka«, ne da bi jo kak barbarski predsodek silil v prikrievanje resnice.
12. Zajemčenost pravic ženske in državljanke je koristna za vse [...].
13. Prispevek žensk in moških za vzdrževanje javnih služb mora biti enak.
14. Državljeni in državljanke imajo enako pravico do ugotavljanja potreb po obdavčitvi.
15. Vse ženske, ki so po prispevku izenačene z vsemi moškimi, imajo pravico od vsakega javnega uslužbenca zahtevati odgovornost za njegovo delo.
16. Družba, v kateri nista zajamčeni varstvo pravic in delitev oblasti, nima ustave.
17. Lastnino imata skupno oziroma si jo enakopravno delita oba spola. [...]

Avtorica, rojena 1748, je končala zaradi tega besedila 1793. pod giljotino v Franciji. Evropski enakopravni duh pa umira v Ukrajini.